

stiski si je iz pisčeve napake pomagla z — novo napako. Tako nam slaba pisana (tiskana) beseda kvari narod.

Nepokvarjen Slovenec nikoli ne bo vprašal: ob kateri uri si šel tja?, ampak: obkorej (ali kdaj) si šel tja? Na vprašanje obkorej se odgovarja določno, na vprašanje kdaj pa določno ali nedoločno. Enako se določno ali nedoločno odgovarja na vprašanje koliko je ura. Naj v pojasnitev navedem nekaj primerov.

Določno označevanje časa: Ura je devet; četrt na deset; poli enajstih; tri četrti na dvanajst; pet minut pred osmimi; deset minut čez devet. — Pouk se pričanja ob osmih in traja do enajstih ali do dvanajstih. Danes se bomo učili od osmih do devetih slovensčine, od devetih do desetih računstva, od desetih do enajstih pa kemije. Ob četrti na tri me je posetil prijatelj, o poli štirih sva se šla izprehajati, ob treh četrtih na šest sva se pa vrnila vsak na svoj dom. Pet minut pred dvanajstimi sem dospel na postajo, vlak se je pa odpeljal šele dvajset minut po dvanajstih; deset minut čez dvanajst je došla pošta. (Določanje časa z minutami je vplivalo tudi na določanje s četrtinkami, tako da se tudi čuje: zbudil sem se četrta na tri, namesto: ob čerti na tri itd.)

Nedoločno označevanje časa: Na osem gre ura, pa si še v postelji. Ne gre na osem; šest je proč. — Mislil sem, da se vrnem še pred desetimi, pa sem se vrnil šele po enajstih; uradovati so pričeli šele deseto uro, in ker je bilo mnogo ljudi, sem moral dolgo čakati, preden sem prišel na vrsto. Drugo uro ponoči (točno ne vem, kdaj) je močno zaropotalo; podrla se je skladanica drv. Ni bilo drugo, tretjo uro je bilo; nekaj časa prej je bilo v stolpu dve. Prišel je po šestih in je še pred sedmimi zopet odšel.

Predlog ob ima pri določanju ure popolnoma točen, hipen pomen, vrstilni števniki pa trajnega, zato jih ne moremo skupaj rabiti in zato pravimo ob treh, ne ob tretji uri, pač pa tretjo uro, t. j. od dveh do treh (nedoločno). Seveda ima predlog ob hipen pomen samo pri točnem določanju ure, sicer pa tudi ne; saj pravimo: ob nedeljah, ob delavnikih, o praznikih, kar vse znači daljšo dobo. Včasih se čuje tudi: ob uri. Ta rek ima pomen: ob določenem času, n. pr.: Ker ga ni bilo na sodišče ob uri, ni ničesar opravil in bo moral še enkrat tja.

Označevanje ure je najboljšje pisati z besedami; če se pa vendarle piše s števili, število ne sme imeti za seboj pike razen tedaj, kadar je vrstilni števniki; n. pr.: Ob dveh je prišel, ob treh je šel, ali s števili: ob 2 je prišel, ob 3 je šel; toda: pripeljal se je 3. uro = pripeljal se je tretjo uro (t. j. med dvema in tremi).

F. Š.

Zgled romantične lirike.

Zgleden primerek, kako so se romantiki igrali v liriki, je naslednja pesem iz Kl. Brentana:

Wenn die Sonne weggegangen.

1. Wenn die Sonne weggegangen,
Kommt die Dunkelheit heran,
Abendrot hat goldne Wangen
Und die Nacht hat Trauer an.

2. Seit die Liebe weggegangen,
Bin ich nur ein Mohrenkind,
Und die roten, frohen Wangen
Dunkel und verloren sind.
3. Dunkelheit muß tief verschweigen,
Alles Wehe, alle Lust.
Aber Mond und Sterne zeigen,
Was mir wohnt in der Brust.
4. Wenn die Lippen dir verschweigen
Meines Herzens stille Glut,
Müssen Blick und Tränen zeigen,
Wie die Liebe nimmer ruht.

Opazuj paralelizem rim, motivnih besed (Sonne — Liebe, Dunkelheit — Mohrenkind), stavkov, simetrijo miselnih skupin in povrh še melodiko vokalizma. Pri tem boš opazil »iskanost«, prisiljenost besed »weggegangen, Mohrenkind, verloren sind« i. dr. Pesem ni umetnost, a je zanimiva in poučna in celo za dadaiste!

Dr. I. P.

Misli o antologiji.

Vprašanje o dobri antologiji je mogoče rešiti skorod samo praktično. To se pravi: uredniku antologije je treba znanja, obzorja, okusa in prakse, večletne slovstvenouredniške. Kopiranje po tujih vzorcih je šele prvi praktični študij urejevanja sploh! Dobrih antologij nimamo mnogo ali skoro nič ne Slovenci ne Hrvati ne Srbi, dasi niso zadnji čas naše antologije redka prikazen. Antologije so nam v teh dneh in teh razmerah sploh krčevito nujne! Pa je gotovo, da nastajajo kdovekako subjektivno, nesmotreno, nezadovoljive, neprogramno. Obletnico Cankarjeve smrti bo šola praznovala brez njegove »čitanke«, kakor je petdesetletnico Jenkove smrti. Naša srednja šola in naš izobraženec in naš mejaš Hrvat in Srb kličejo po antologiji slovenske proze, pa ne samo pripovedniške, (kakor je dr. Ilešičeva za Hrvate, ki je žalibog prezrl Vl. Levstika, Šorlija in Župančiča), temveč lepe slovenske proze sploh, pa najsi je znanstvena, filozofska (Ušeničnik), govorniška (Krek) ali leposlovna! Antologija pa bodi izvleček najboljšega in vendar polna slika rasti duha, jezika, sloga, umetniškega razvoja, umetniških osebnosti in klimatičnosti. Urejevati jo mora poznavatelj jezika, estetike, slovstvene zgodovine domače in svetovne, ki ima še gotov umetniški, arhitektonski zmisel za celoto in dele. Taka antologija naj raste počasi in ne kot mnoge dozda, ki so vzrastle razmeram: mašilno. Treba nam bo kot državni in kulturni narodnosti sploh skupnih (slovensko-hrvatsko-srbskih) antologij jugoslovanske jezikovne, oblikujoče in muzikalne umetnosti. Vsaj v knjigi pokažimo našemu ljudstvu, da smo enotni in narod, vsaj z mogočnimi antologijami reprezentirajmo pred velikim svetom, da smo kulturna nacija!

Dr. I. P.

Glosa k Prešernu.

Prav nič mi ni znano, da bi bil že kdo zabeležil gotovo miselno sorodnost med Prešernom v prvih dveh »sonetih nesreče« in Schillerje m. Tozadevni Schillerjevi izrazi se glasijo: 1. Nur der Irrtum ist das

Leben, und das Wissen ist der Tod. (Kassandra.) 2. Manche gingen nach Licht und stürzten in tiefere Nacht nur, sicher im Dämmerchein wandelt die Kindheit dahin. (Einem jungen Freunde.) 3. Wohl denen, die des Wissens Gut — nicht mit dem Herzen zahlen (Licht und Wärme). O realnem »zagrinjalu« pa govori Schiller v »Worte des Glaubens« in v »Das verschleierte Bild zu Saïs.«¹ Prešernovo »zagrinjalo prihodnosti« kaže na Kasandrin motiv pri Schillerju in na tragiko epike v »Zagrnjeni podobi«. (Takó mladenča gledati je gnalo!) Sonet »O, Vrba« in »Popotnik pride« pa sta celotna, skupna v eni misli, ki jo je izrazil Schiller v gori navedenih citatih. Prešeren jo je izrazil po svoje v terminih »uka žeja«, »vera v sebe vzeta«, »Zvedrila se je noč, zija naproti življenja gnus« itd. Sodim, da je bilo nekaj rahle reminiscenčnosti iz Schillerja v Prešernu (Togenburg!), ki je pa bila podzavestna. Da je našel Prešeren isti miselni zaključek kakor Schiller, si tolmačim s tem: Prešeren je doživel v sebi podobno čuvstveno predstavo kakor Schiller. Eden in drugi je čuvstvoval v nekakem Rousseaujevskem sentimentalizmu. (Prim. »Slovo od mladosti« in »Die Ideale«!) Jedro »spoznanja« seveda je doživel Prešeren realno v sebi, dočim ga je Schiller le fiktivno, miselno. Odtod tudi vrednost umetnine enega in drugega: Prešeren, elementarno neposreden, prometejski, Schiller — pedagoškopatetičen, pigmejski! ...

Dr. I. P.

Belokranjski pregovori in reki.

V Adlešičih zap. J. Š.

Ako je na malo mašo lepo, potem bo dva meseca suho.

Božični dež vzame rž (če je o Božiču južno in deževno vreme, poginejo rži).

Črno po belem nikdar ne izgine (kar je zapisanega). Do tretjega se radi gódi.

Enega v jamo, drugega v slamo (pravijo, če se rodi v eni in isti hiši isti dan dete, ko je bilo drugo dete pokopano).

I vuk v lozi (hosti) ne živi brez straha (vsakdo je komu pod strahom).

I žlice se v zdeli (skledi) zmešajo (tudi med najboljšimi in najmirnejšimi ljudmi pride včasih do nesloge).

¹ Poznam nekako devet tolmačenj te pesmi. Za svojo osebo pa se ne morem znebiti vtisa, da je Schillerjeva misel v tej pesmi strašna absurdnost, če jo prenesem pojmovno v filozofijo. »Videti resnico (absolutno)« je Schillerju »biti večno žalosten« (auf ewig war seine Heiterkeit dahin), to bi se reklo: biti absolutno srečen = biti nesrečen! Še več! Kaj naj pomenijo pojmi »durch Schuld zur Wahrheit« v pravem zmislu? Ali da je mogoče z etično slabim doseči absolutno dobro? Še več! Ali je mogoče, da (Kantijancu!) prepove božanstvo (Gott, der höchste Gedanke, Wahrheit!) samo sebe? Nisem filozof! A iz teh pomislekov sodim logično: Schiller je snovnost historičnega Pavzanija pred kipom boginje Izis doživel v sebi strašno površno, da ne rečem, naravnost banalno vsakdanje! — Quod demonstrandum erat, — da je Prešeren večji človek in globlji mislec in bližji resnici, ki je lepota!

Imaš na pragu dosti svojega smečja (smetja = smeti), tam pometaj!

Kada je pred sv. Mártinom leda po kalih (lužah), prihodnje leto ne bo črešenj.

Kada so čaji po gorah, bo za tri dane gódina (dež), ali pa bo nastala suša.

Kaj je više (več) vredno od uši, dobro je póbrati in spraviti.

Ki se ne spovrne, ni božji.

Ki se po zimi dobro hrani, se po letu lahko muham brani.

Laže, da bi lahko láži z rogljami (vilami) razmetal (kakor gnoj).

Laže, kaj (kakor) pes skače.

Mleko je svet izvleklo (je odgojilo človeški rod).

Moj jezik naj stoji (prikrit = da se ne bo po mojem jeziku izvedelo).

Morje zalivati (vodo nositi v morje).

Oktober malo dober (oktobra je malo ugodnega vremena).

Saj si nismo brašna razdélili (se nismo sprli ali skregali).

Se smeje, kaj cigán belemu kruhu.

Se brigam za njega, kaj za blato, ki mi od pete odpade.

Sveti Lovrénec, voda mrzla, ko zdenec (Črnomelj).

Vino če imeti čiste roke (ne sme biti mešano z vodo).

Vsaka beseda nima odgovora (ni treba, da bi človek na vsako besedo odgovarjal).

Za Bóžiča na pot, za vuzem (veliko noč) v kot.

Zadnja krava ne gre rada iz štale (če človek pri igri vse izgubi, se nazadnje sreča rada obrne — Črnomelj).

Znam, kómu se to bróji (kam pes taco molí).

Petdesetletnica smrti Janeza Ciglerja.

Dne 11. mal. travna 1919 je minilo 50 let, kar je umrl pisatelj »Sreče v nesreči«. Ko je Janez Cigler umrl, mu ni posvetil noben slovenski časopis niti ene vrstice. Madež neuhvaležnosti naj se izbriše ob prvi 50-letnici njegove smrti.

Kakor je Valentin Vodnik po času prvi slovenski pesnik, tako je Janez Cigler prvi slovenski povestničar.

Rodil se je 7. velikega travna l. 1792. v ljubljanskem Vodmatu. L. 1804. je vstopil v ljubljanske latinske šole in l. 1815. je bil posvečen v mašnika. Kaplanoval je po raznih krajih, končno do l. 1823. pri Sv. Petru v Ljubljani. Istege leta je postal Cigler župni upravitelj v Toplicah. L. 1825. je nameraval v družbi z Ign. Holzapfelnom in Ks. pl. Andriolijem pričeti z izdajo tednika »Slavinja«, toda policija je njih prošnjo odklonila.¹ Iz Toplic je prišel na ljubljanski Grad, kjer je bil do l. 1832. kot kaznilniški kurat. Istege leta je postal župnik v Višnji Gori, kjer je skoraj polovico svojega življenja — do svoje smrti — pastiroval. Leta 1865. je daroval na tihem zlato mašo.

V Višnji Gori se začelja njegovo pravo književno delovanje. »Kranjska čbelica«, »Novice«, »Drobtinice«,

¹ Glej Grafenauer: »Zgodovina nov. slov. slovstva«, I., str. 50.